

शासकीय खबर-पत्र

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको चौमासिक प्रकाशन-२०६७ अङ्क-८

(Ministry Of General Administration: Quarterly Publication, March, 2009, Vol-8)

सम्पादक मण्डल

सचिव, श्री बालानन्द पौडेल	- सल्लाहकार
सह-सचिव श्री चन्द्र कुमार घिमिरे	- संयोजक
उप-सचिव श्री आनन्दराज ठकाल	- सदस्य
शाखा अधिकृत श्री सेवा अधिकारी	- सदस्य
शाखा अधिकृत श्री हिमलाल भण्डारी	- सदस्य सचिव

सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

सम्पादकीय

सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र नेपाल सरकारका विभिन्न निकायहरूबाट शासकीय सुधारका क्रममा गरेका प्रयासहरूलाई सार्वजनिक गर्ने उद्देश्यले यो शासकीय खबर-पत्र (Governance Bulletin) को प्रकाशन थालनी गरिएको हो । अहिले हामी यसको आठौँ अङ्क पस्कदै छौँ । यसो गर्दा शासकीय सुधारका लागि रचनात्मक पृष्ठपोषण लिने उद्देश्य पनि मन्त्रालयले लिएको छ ।

सरकारी निकायहरूबाट प्रदान गरिने सेवाको प्रभावकारिता सेवाग्राहीको सन्तुष्टीको स्तरमा भर पर्छ । नागरिकहरू सन्तुष्ट रहे नरहेको सम्बन्धमा उनीहरूबाटै जानकारी लिई समस्याको पहिचान गर्ने र सन्तुष्ट पार्ने रणनीति पहलका लागि सुझाव संकलन गर्ने उद्देश्यले सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षणको सुरुवात गरेकोछ । त्यसैगरी सार्वजनिक निकायहरूमा जनशक्तिको व्यवस्थापकीय दक्षता अभिवृद्धि गर्न तालिमको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । सार्वजनिक प्रशासनलाई बदलिंदो परिवेश अनुकूल सक्षम बनाउन संलग्न जनशक्तिलाई व्यवस्थापकीय तालिम दिन नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानमा समग्र सुधारको निमित्त हालै एक अध्ययन सम्पन्न गरिएकोछ । त्यस्तै, निजामती सेवा नयाँ पुस्ताको रोजाई बन्न नसकिरहेको अवस्था छ । यस सेवामा प्रवेशको लागि आकर्षण गर्ने उद्देश्यले विभिन्न विश्वविद्यालयहरूसँग अभिप्रेरणा साभेदारी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएकोछ । संघीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था अनुरूप नेपालको सार्वजनिक प्रशासनलाई रुपान्तरण गर्नु पर्ने आवश्यकता छ । यसको लागि सार्वजनिक प्रशासनको अध्ययन गरी समग्र सुधारका लागि सुझाव र सिफारिश सहितको प्रतिवेदन पेश गर्न गठित प्रशासन पुनःसंरचना आयोगले आफ्नो पहिलो अन्तरिम प्रतिवेदन पेश गरेकोछ । सरकारी कामकारवाहीलाई व्यवस्थित गर्न सूचना प्रविधिको उपयोग गर्दै लैजाने सरकारको नीति अनुरूप सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा विगत तीन आ.व.देखि विद्युतीय कार्य सञ्चालन प्रणाली सञ्चालनमा छ । यसलाई विस्तार गर्ने, यस सम्बन्धमा जनचेतना फैलाउने तथा शासकीय सुधारका सम्बन्धमा भएका गतिविधिहरूलाई प्रचारप्रसार गर्ने उद्देश्यले टेलिभिजन कार्यक्रमको सुरुवात गरिएकोछ । सार्वजनिक क्षेत्रको निर्णय प्रक्रिया अपेक्षित रूपमा प्रभावकारी हुन नसकेको सवैले महसूस गरेका छन् । निर्णयमा प्रक्रियागत ढिलासुस्तीको कारण व्यापक जनगुनासो रहेकोले यसमा सुधार गर्न जारी भएको सरकारी निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण निर्देशिका २०६५ लाई कार्यान्वयनमा ल्याइएकोछ । सार्वजनिक निकायमा रहेको सूचनालाई पारदर्शी गराई आम नागरिकको पहुँचलाई सहज र सरल बनाउने उद्देश्यले जारी भएको सूचनाको हक सम्बन्धी कानून कार्यान्वयनमा आएकोछ । शासकीय सुधारमा महत्व राख्ने यिनै विषयहरू समावेश गरिएको शासकीय खबरपत्रको यस अंक सवैका लागि उपयोगी हुनेछ भन्ने आशा गरिएकोछ ।

अन्तमा शासकीय खबर-पत्र तयार गर्ने क्रममा नेपाल सरकारका सवै निकायहरूबाट सदा भैं सहयोग प्राप्त भइरहने विश्वास राख्छौँ । साथै यो अङ्क तयार गर्न सहयोग पुऱ्याउने सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सवै शाखा, महाशाखा र अन्य सम्बद्ध निकायहरूलाई समेत हार्दिक धन्यवाद दिन्छौँ । साधुवाद ।

सम्पादक मण्डल
चैत्र, २०६५
सिंहदरवार, काठमाण्डौ

विषय सूचि

<u>शिर्षक</u>	<u>पेज नं.</u>
१ सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्भेक्षण	१-४
२ नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको सुदृढीकरण सम्बन्धी अध्ययन	५-६
३ सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई मानव संसाधन व्यवस्थापन मन्त्रालयको रूपमा रूपान्तरण गर्ने प्रयास	७-८
३ पोखरा विश्वविद्यालयसँग अभिप्रेरणा साभेदारी कार्यक्रम सञ्चालन	९-१०
४ प्रशासन पुनःसंरचना आयोगद्वारा पहिलो अन्तरिम प्रतिवेदन प्रस्तुत	११-१२
५ सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा विद्युतीय शासन र शासकीय सुधार सम्बन्धमा टेलिभिजन कार्यक्रम सञ्चालन	१३-१४
६ सरकारी निकायहरूमा निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण	१५-१६
७ सूचनाको हक सम्बन्धी कानूनको कार्यान्वयन	१७-१७
८ अन्य गतिविधिहरू	१८-१९

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्भेक्षण

सरकारी निकायहरूबाट प्रदान गरिने सेवाहरू सर्वसाधारण नागरिकहरूले अपेक्षित रूपमा प्राप्त गर्न सकेका छन् छैनन्, सेवा प्रवाहमा सेवाग्राहीले के कस्ता कठिनाइहरू अनुभूत गरेका छन्, सेवाग्राहीको सन्तुष्टी असन्तुष्टीको प्रकृति कस्तो रहेको छ आदि पत्ता लगाई सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा देखिएका समस्याहरूको चुरो पहिचान गर्ने र सेवाग्राहीलाई सन्तुष्ट पार्ने नीतिको पहल गर्ने अभिप्रायले सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्भेक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरेकोछ । यस कार्यक्रम अन्तर्गत यस वर्ष सुरुमा काठमाण्डौ जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा नमूना सर्भेक्षण गरियो । तत्पश्चात थप पाँच वटा जिल्लाहरू भापा, दोलखा, वर्दिया र कञ्चनपुरका जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मालपोत कार्यालय र नगरपालिका गरी ३/३ कार्यालयहरूमा सर्भेक्षण गर्ने कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । उक्त सर्भेक्षण अन्तर्गत भापा जिल्लामा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मालपोत कार्यालय र भद्रपुर नगरपालिका कार्यालयलाई समेटियो । त्यसैगरी वर्दिया जिल्लामा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मालपोत कार्यालय र गुलरिया नगरपालिका कार्यालयलाई लिइयो । कञ्चनपुर जिल्लामा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मालपोत कार्यालय र भीमदत्त नगरपालिका कार्यालयलाई समाविष्ट गरियो । दोलखा जिल्लामा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मालपोत कार्यालय र भिमेश्वर नगरपालिका कार्यालयमा सर्भेक्षण सम्पन्न गरियो । यसका अलावा तनहुँ जिल्लामा पनि चैत्र महिना भित्रै सर्भेक्षण सम्पन्न गर्ने तयारी भईरहेको छ । सर्भेक्षण गर्दा निम्न विधि अपनाईएको थियो :-

- अध्ययन गर्न जाने टोलीले सम्बन्धित कार्यालयमा उपस्थित भई कार्यालयमा काम लिएर आउने सेवाग्राहीलाई चार वटा प्रश्नावली भएको निलो कार्ड भर्न लगाई संकलन गर्ने,
- सर्भेक्षणको विभिन्न पक्षका सम्बन्धमा तत् तत् जिल्लाका सदरमुकाममा आधा दिने अन्तरकृया कार्यक्रम गर्ने ।

निलो कार्ड प्रश्नावलीमा निम्न प्रश्नहरू समावेश गरी सेवाग्राहीबाट सेवा प्रतिको सन्तुष्टी/असन्तुष्टीको अवस्था तथा उनिहरूका गुनासा र सुझावहरू संकलन गरिएको थियो ।

१. तपाईंको काम पुरा भयो ?
२. कार्यालयले दिएको सेवा कस्तो लाग्यो ?
३. कार्यालयमा काम गराउँदा कति शुल्क बुझाउनु भयो ?
४. तपाईंलाई सेवा बारेमा केही भन्न मन लागेको छ भने आफ्नो विचार राख्नुहोस ।

उल्लेखित प्रश्नहरू मार्फत सेवाग्राहीको काम समयमा पुरा भए नभएको, कार्यालयले दिएको सेवाप्रति सेवाग्राही सन्तुष्ट रहे नरहेको, काम गराउँदा तोकिएको शुल्क बाहेक अतिरिक्त शुल्क बुझाउन परे नपरेको तथा कार्यालयबाट सेवा लिँदा सहयोग, असहयोग, भ्रमेला आदि विविध कुराहरू अनुभव गर्नु परे नपरेको आदि कुराहरू सम्बन्धित सेवाग्राहीबाटै बुझ्ने प्रयास गरिएको थियो ।

सर्वेक्षण कार्य सम्पन्न भएका उक्त जिल्लाहरूमा अधिकांश सेवाग्राहीहरू सेवाप्रति सन्तुष्ट रहेको पाइयो । पहिलेको तुलनामा काम छिटो हुने गरेको र यसले निरन्तरता पाउनु पर्ने, सरकारी काम कारवाहीहरू कम्प्यूटरबाट हुनु पर्ने एवम निर्धारित समयमा सेवा उपलब्ध गराउन नसक्ने भए पूर्व जानकारी दिनुपर्ने आदि सुझावहरू प्राप्त भए । त्यस्तै अन्तरक्रिया कार्यक्रममा उपस्थित कार्यालय प्रमुखहरूले पर्याप्त कर्मचारीको अभाव, भौतिक स्रोत साधनको अपर्याप्तता, कमजोर कार्यवातावरण, जिल्लाका समस्याहरू प्रति केन्द्रको न्यून चासो, सेवा प्रवाहमा प्रोत्साहन र समर्थनको अभाव जस्ता कारणले सेवा प्रवाहमा कठिनाई महसूस गर्नु परेको उल्लेख गरे ।

यो कार्यक्रमबाट सेवाग्राहीको आवश्यकता र काम अनुरूप सेवा प्रदायक कर्मचारीहरूमा सेवा पु-याउन लिनुपर्ने जिम्मेवारीप्रति सकारात्मक धारणामा अभिवृद्धि हुने अपेक्षा छ । कर्मचारीहरूबाट प्रदत्त सेवाबाट सेवाग्राहीको सन्तुष्टीको स्तर क्रमशः अभिवृद्धि हुँदै जाने अपेक्षा गरिएको छ ।

आगामी समयमा निलो कार्ड विधिलाई निरन्तरता दिँदै ईन्टरनेटका माध्यमबाट समेत सर्वेक्षण गर्ने, सेवाग्राहीको सन्तुष्टि अनुगमनको लागि एक नियमित पद्धति विकास गर्ने र अनुगमनलाई शासकीय सुधारको एक अङ्गको रूपमा प्रयोग गर्न एक उपयुक्त पद्धतिको विकास गर्ने मन्त्रालयको सोंच रहेको छ ।

नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको सुदृढीकरण सम्बन्धी अध्ययन

सार्वजनिक र विकास प्रशासनका क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिलाई व्यवस्थापकीय र कार्यकारी तहको उच्चस्तरीय तालिम प्रदान गर्ने र सार्वजनिक व्यवस्थापनलाई सक्षम बनाउने उद्देश्यले वि.सं.२०३९ सालमा एक स्वायत्त संस्थाको रूपमा नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको स्थापना भयो । उक्त प्रतिष्ठानबाट प्रदान गरिने तालिमलाई बदलिदो सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक तथा विश्व परिवेश अनुकूल अझ बढी व्यावहारिक, समयसापेक्ष र गुणस्तरीय बनाउनु पर्ने आवश्यकता महसुस गरियो । यसै पृष्ठभूमिमा प्रशिक्षण परिषदको मिति २०६५ पुस १४ मा बसेको बैठकबाट प्रतिष्ठानको समग्र सुधारका लागि अध्ययन गरी सुझाव पेश गर्न सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सचिव श्री बालानन्द पौडेलको अध्यक्षतामा एक समिति गठन भयो । सो समितिको कामलाई सहज बनाउन सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका उपसचिव श्री आनन्दराज ढकाल सहितको चार सदस्यीय कार्यदलले २०६५ फागुन ५ गते आफ्नो प्रतिवेदन प्रस्तुत गरेकोछ ।

नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको समग्र सुधारको लागि अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरी सुधारका लागि सुझाव सहितको प्रतिवेदन पेश गर्न सो कार्यदल गठन गरिएको थियो । उक्त कार्यदललाई तोकिएको कार्यनिर्देश शर्त बमोजिम प्रतिष्ठानको नीतिगत तथा संरचनागत व्यवस्था अन्तर्गत विद्यमान नीतिगत व्यवस्था, प्रतिष्ठानको संगठनात्मक संरचना, मौजुदा मानवस्रोतको अवस्था, प्रतिष्ठानको आय व्ययको व्यवस्थापन, भौतिक पूर्वाधारको विद्यमान अवस्था र सम्भावना, कम्प्युटर र सूचना प्रविधिको प्रयोग लगायतका क्षेत्रहरू तथा प्रतिष्ठानबाट सञ्चालन भइरहेका कार्यहरू जस्तै तालिम, परामर्श सेवा, अनुसन्धान आदि विषयहरूमा अध्ययन केन्द्रित थियो । कार्यदलले पेश गरेको प्रतिवेदनमा प्रतिष्ठानका तर्फबाट र सरकारका तर्फबाट तत्काल गर्नु पर्ने र केही वर्षभित्र गर्नु पर्ने सुधारको सम्बन्धमा व्यावहारिक सुझावहरू प्रस्ताव गरिएका छन् ।

कार्यदलले दिएको सुभावाहरूलाई पूर्णरूपमा कार्यान्वयनमा लैजान मन्त्रालयले सो को कार्यान्वयन कार्ययोजना तयार गरी प्रतिष्ठानलाई उपलब्ध गराएको छ । यसबाट प्रतिष्ठानको सुदृढीकरण सम्बन्धी उक्त अध्ययन प्रतिवेदन कार्यान्वयनमा आउने र सो संस्थाबाट प्रदान गरिने तालिमलाई बढाउने आन्तरिक र विश्वपरिवेश अनुकूल व्यवहारिक र गुणस्तरीय बनाई सार्वजनिक व्यवस्थापनका क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिलाई सक्षम र योग्य बनाउने दिशामा सहयोग पु-याउने छ भन्ने कुरामा विश्वास गर्न सकिन्छ ।

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई मानव संसाधन व्यवस्थापन मन्त्रालयको रूपमा रूपान्तरण गर्ने प्रयास

निजामती कर्मचारी प्रशासनको केन्द्रीय निकाय (Central Personnel Agency) को रूपमा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले सम्वत् २०३७ सालदेखि निजामती कर्मचारीहरूको परिचालन र व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । नेपाल सरकार कार्य विभाजन नियमावली २०६४ अनुसार कार्यालयको सङ्गठन स्वरूप निर्माण, दरवन्दी सिर्जना, थपघट तथा हेरफेर लगायत विभिन्न सेवा समूह सञ्चालन, अन्तर मन्त्रालय सरुवा, निजामती सेवाको तालिम नीतिको तर्जुमा तथा सर्भेक्षण र प्रशासन सुधारका विषयहरू मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने भएकोले निजामती सेवामा मानव संसाधन व्यवस्थापनका पक्षमा मन्त्रालयले उल्लेखनीय भूमिका निर्वाह गर्न सकेको छैन । यहि तथ्यलाई दृष्टिगत गरी नेपाल सरकारले सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई मानव संसाधन व्यवस्थापन मन्त्रालयका रूपमा रूपान्तरण गर्ने प्रयासको थालनी गरेको छ । यस सम्बन्धी अध्ययन तथा आवश्यक तयारीका लागि सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सचिवको संयोजकत्वमा विज्ञहरू समेत सम्मिलित एक कार्यदल गठन गरिएको छ ।

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका अहिलेका काम कारवाहीहरू कर्मचारी प्रशासन केन्द्रित छन् । कर्मचारीका सरुवा, बढुवा, पदस्थापना, विभागीय कारवाही र सेवा समूहको सञ्चालन जस्ता कार्यहरूमै मन्त्रालयले बढि शक्ति र स्रोत खर्चिनु परेको देखिन्छ । यसले गर्दा मानव

संसाधन व्यवस्थापन जस्तो निजामती सेवाको महत्वपूर्ण पाटो ओभ्लेलमा परेको देखिएको छ । निजामती सेवालाई उत्पादनशील, प्रतिवद्ध, उत्प्रेरित र जनउत्तरयायी बनाउन अहिले सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले गरी आएका कार्यहरूका अतिरिक्त यसले निजामती सेवा भित्रको मानव संसाधन व्यवस्थापनको पाटोलाई पनि ध्यान दिनुपर्ने भएको छ ।

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको रुपान्तरण पछि तत्कालका लागि निजामती सेवामा मानव स्रोतको आपूर्ति, विकास, उपयोग र सम्बर्द्धन गर्ने प्रभावकारी संयन्त्र तयार हुने र सार्वजनिक क्षेत्रमा मानव स्रोतको समुचित उपयोग गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास गर्न सकिन्छ ।

यस कार्यका लागि गठित कार्यदलले नेपाल सरकार कार्य विभाजन नियमावलीमा समावेश गर्न प्रस्तावित मानव संसाधन व्यवस्थापन मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र, सङ्गठन संरचना, जनशक्ति एवं आवश्यक स्रोतका विषयमा सिफारिस गर्ने गरी कार्य निर्देश शर्त तोकिएको छ ।

यसै सिलसिलामा २०६५ साल चैत्र १८ गतेदेखि मा.सामान्य प्रशासन मन्त्री पम्फा भुसालको नेतृत्वमा मन्त्रालयको एक प्रतिनिधिमण्डलले थाईलैण्ड र मलेसीयाको सार्वजनिक क्षेत्रको मानव संसाधन व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयमा अवलोकन भ्रमण पूरा गरेको छ । सो भ्रमणबाट हासिल गरिएका अनुभवहरूले मन्त्रालयको रुपान्तरणका लागि महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

२०६

पोखरा विश्वविद्यालयसँग अभिप्रेरणा साभेदारी कार्यक्रम सञ्चालन

निजामती सेवा सक्षम व्यक्तिहरूको पहिलो रोजाई बन्न नसकिरहेको परिप्रेक्षमा केन्द्रीय कर्मचारी निकायका रूपमा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निजामती सेवामा योग्य र सक्षम व्यक्ति आकर्षित गर्ने उद्देश्यले अभिप्रेरणा साभेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएकोछ । देशका विभिन्न विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरूमा गएर त्यहाँ अध्ययनरत विद्यार्थीहरूसँग छलफल/अन्तरकृया गर्ने, निजामती सेवाका बारेमा तथा भर्ना र छनौटका बारेमा जानकारी दिने र सरकारी सेवाका सकारात्मक पक्षहरूको प्रचार प्रसार गरी योग्य र सक्षम व्यक्तिहरूलाई यस सेवामा आकर्षित गर्न यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिन्छ । साथै निजामती सेवामा देशका सबै भौगोलिक क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग, जातजाति, भाषाभाषीको प्रतिनिधित्वलाई बढाउँदै निजामती सेवालार्ई समावेशी बनाउने उद्देश्य लिईएकोछ । यसका लागि कार्यक्रममा विभिन्न क्षेत्र, जातजाति र भाषाभाषीको सहभागितामा गर्ने गरिएको छ ।

यसै सिलसिलामा गत माघ १७ गते पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रको पोखरास्थित पोखरा विश्वविद्यालयमा यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सचिव, सह-सचिव तथा अन्य कर्मचारीहरू, पोखरा विश्वविद्यालयका उप-कुलपति, रजिष्ट्रार तथा डीनहरू, कास्कीका प्रमुख जिल्ला अधिकारी, पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय प्रहरी प्रमुख लगायतका पदाधिकारीहरूको उपस्थिति थियो भने विश्वविद्यालयका विद्यार्थी, प्राध्यापक र कर्मचारीहरूको उत्साहप्रद सहभागिता थियो ।

कार्यक्रममा ३ वटा कार्यपत्र प्रस्तुत गरिएको थियो । सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सचिव श्री बालानन्द पौडेलज्यूले “निजामती प्रशासन, वर्तमान र भावी चुनौति” विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भयो । त्यसैगरी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सहसचिव श्री चन्द्र घिमिरेले “कर्मचारी भर्नामा लोक सेवा आयोगको भूमिका” विषयमा र उपसचिव श्री आनन्दराज ढकालले “सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको परिचय” विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ।

कार्यपत्र प्रस्तुति पछि छलफल तथा सुभाव संकलन गरिएको थियो । छलफलमा विद्यार्थीहरूले निजामती सेवामा प्रवेश गर्ने तरिका, सेवा सुविधा र अवसरहरू आदि विषयमा प्रश्नहरू गरेका थिए । ती प्रश्नहरूको जवाफ सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सहसचिव श्री चन्द्र घिमिरेले दिनु भएको थियो ।

विद्यार्थीहरूको उत्साहजनक र सकृयतापूर्ण सहभागिता रहेको सो कार्यक्रमले नयाँ पुस्ताका विद्यार्थीहरूलाई निजामती सेवाका विभिन्न पक्षहरू जस्तै भर्ना तथा छनौट प्रकृया, सेवा सुविधा, वृत्ति विकासको अवसर, कामको प्रकृति, अवसर र चुनौति आदिका बारेमा जानकारी दिन सफल रहेको थियो ।

२०६६

प्रशासन पुनःसंरचना आयोगद्वारा पहिलो अन्तरिम प्रतिवेदन प्रस्तुत

संघीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था अनुरूप नेपालको सार्वजनिक प्रशासनलाई रुपान्तरण गर्न नेपालको सार्वजनिक प्रशासन (नेपाली सेना र सशस्त्र प्रहरी बल बाहेक) को अध्ययन गरी समग्र सुधारका लागि सुभाव र सिफारिश सहितको प्रतिवेदन पेश गर्न नेपाल सरकारको मिति २०६५।८।४ को निर्णयबाट गठन भएको प्रशासन पुनःसंरचना आयोगले आफ्नो पहिलो अन्तरिम प्रतिवेदन यही फागुन १६ गते सम्माननीय प्रधानमन्त्री समक्ष पेश गरेको छ ।

नेपाल सरकारको आ.व. २०६५/६६ को नीति तथा कार्यक्रमले निजामती प्रशासनलाई जनउत्तरदायी, सक्षम, निस्पक्ष, पारदर्शी तथा संघीय प्रणाली अनुरूप तुल्याउन प्रशासन पुनःसंरचना आयोग गठन गर्ने अवधारणा अघि सारे अनुसार माननीय सामान्य प्रशासन मन्त्री पम्फा भुसालको अध्यक्षतामा यो आयोगको गठन भएको थियो । सेवाप्रवाहमा सुधारको विषयलाई उच्चतम प्राथमिकता दिनु पर्ने महसुस गरी पहिलो चरणमा सार्वजनिक सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा अध्ययन केन्द्रित गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

उक्त पहिलो चरणको प्रतिवेदनमा आयोगले हालसम्म नेपाल सरकारलाई दिएका सुभावहरू, सार्वजनिक प्रशासनको वर्तमान अवस्था, अवसर र चुनौतिहरू, सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा पहिचान गरिएका मुख्य-मुख्य समस्या र सुधारका लागि सुभावहरू, सुभाव कार्यान्वयन योजना र आयोगको भावी सोंच समेटिएको छ । विधिको शासनका मान्यतालाई उचित सम्मान एवं पालना नगरेकोले अहिले मुलुकको शासन व्यवस्थामा विचलन, व्यवधान र जनतामा नैराश्यता आएको साथै शान्ति सुरक्षाको विग्रंदो स्थितिले गर्दा सरकारप्रति जनताको विश्वास घट्दै गइरहेको समस्या औल्याइएको छ । दैनिक जनजीवनसँग आवद्ध सरकारी सेवाजन्य कार्यालयहरू सवै जिल्ला सदरमुकाममा सिमित रहने गरेका, सरकारी कार्यालय र सार्वजनिक संस्थामा राखिएका नागरिक वडापत्र, उजुरी पेटिका र आगन्तुक सेवा कक्षको व्यवस्थाबाट सेवाग्राहीले अपेक्षित फाइदा पाउन नसकेको साथै निजामती कर्मचारीहरू आफ्नो जिम्मेवारीप्रति कम जागरुक हुँदा त्यसको प्रत्यक्ष मार सेवाग्राहीहरूले खेप्नु परेको उल्लेख गरिएको छ । सरकारले खटाएको स्थानमा

कर्मचारी जान आलटाल गर्ने गरेको हुँदा सरकारका केही खास खास अत्यावश्यक सेवाहरू जनतामा सहज तथा सुलभ हुन नसकिरहेको, लोक सेवा आयोगले विभिन्न तहका प्रतियोगितात्मक परीक्षाको उत्तरपुस्तिकामा सम्बन्धित प्रतियोगीको तीन पुस्ते नाम लेख्नु पर्ने व्यवस्था गरेको, सार्वजनिक प्रशासनमा व्याप्त राजनीतिकरणले यसको मूल्य मान्यता तथा प्रणालीमा नकारात्मक प्रभाव पारेको, “राम्रा मान्छे हाम्रा भन्दा पनि हाम्रा मान्छे राम्रा” प्रवृत्तिले गर्दा सार्वजनिक प्रशासन जनमुखी हुन नसकेको विषयहरूलाई आयोगले समस्याको रूपमा औल्याएको छ, र समाधानका लागि सुझावहरू प्रस्ताव गरिएको छ। त्यस्तै कृषि, खानेपानी, प्रहरी प्रशासन लगायतका विषयगत सेवा प्रवाहमा रहेका समस्याहरू पहिल्याई तत् तत् विषयमा छुट्टाछुट्टै सुझावहरू समेत सिफारिश गरिएको छ।

आयोगको कार्ययोजना अनुसार दोस्रो प्रतिवेदनमा समग्र सरकारी प्रशासनको संगठन संरचनाको सर्वेक्षण (O&M Survey) गर्ने, राष्ट्रसेवकहरूको तलव सुविधाहरूको वैज्ञानिक पद्धतिको अध्ययन गर्ने तथा सार्वजनिक संस्थानहरूमा कर्मचारीहरूको छनौट गर्ने कार्य स्वच्छ र निस्पक्ष रूपमा सम्पादन गर्न सार्वजनिक संस्थानहरूको छाता कानूनको संभावना अध्ययन गरी सुझाव पेश गर्ने सोच रहेको छ। तेस्रो तथा अन्तिम प्रतिवेदनमा नेपालको समग्र सार्वजनिक प्रशासनलाई संघीय लोकतान्त्रिक ढाँचा अनुरूप रूपान्तरण गर्न सिफारिश गर्ने कार्यक्रम रहेको छ।

सार्वजनिक सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा अध्ययन केन्द्रित गरी पेश गरिएको यो प्रतिवेदनको कार्यान्वयनको निकट रूपले अनुगमन गर्ने लक्ष्य आयोगले राखेको छ।

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा विद्युतीय शासन र शासकीय सुधार सम्बन्धमा टेलिभिजन कार्यक्रम सञ्चालन

सरकारी काम कारवाहीमा शीघ्रता, दक्षता, प्रभावकारिता, पारदर्शीता एवं विश्वसनियता हासिल गर्नको लागि सूचना र सञ्चार प्रविधि उपयोग अनिवार्य बन्दै गएको छ। सार्वजनिक सेवालाई छिटो, छरितो, मितव्ययी, जनमुखी र पारदर्शी बनाई देशमा असल शासन (Good Governance) को सुरुवात गर्न सूचना प्रविधिलाई उपयोग गरी विद्युतीय शासन (E-Governance) लागू गर्न नेपाल सरकारले यस क्षेत्रमा भर्खरै मात्र कार्य सुरुवात गरेको हो। सरकारी काम कारवाहीलाई व्यवस्थित गर्न सूचना प्रविधिको समूचित उपयोग गर्दै लैजाने नेपाल सरकारको नीति अनुरूप सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले आन्तरिक रूपमा दैनिक कार्यहरूलाई व्यवस्थित गर्न तथा विद्युतीय माध्यमबाट दैनिक कार्य सञ्चालन गर्न विद्युतीय सरकारी कार्य सञ्चालन प्रणाली (E-Governance operating system) नामक सफ्टवेयर विकास गरी विगत ३ वर्ष देखि प्रयोगमा ल्याएको छ।

शासकीय सुधारको एक महत्वपूर्ण औजारको रूपमा लिईएको विद्युतीय सरकारी कार्य सञ्चालन प्रणालीलाई सरकारका अन्य निकायमा समेत विस्तार गर्ने सरकारको सोच

रहेको सन्दर्भमा हाल यो प्रणाली पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालयमा विस्तार भईसकेको छ । यस कार्यमा सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालयलाई समेत समावेश गराउने कार्य सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट भईरहेको छ ।

विद्युतीय सरकारी कार्य सञ्चालन प्रणालीलाई विस्तार गर्ने कार्यमा सहजता ल्याउन, जनमानसमा विद्युतीय शासनका सम्बन्धमा चेतना अभिवृद्धि गर्न तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले शासकीय सुधारका सम्बन्धमा गरेका प्रयासहरूको प्रचार प्रसार गरी अपेक्षित प्रतिफल प्राप्त गर्न सूचना प्रविधि, विद्युतीय शासन, तथा शासकीय सुधारका विषयमा भए गरेका गतिधिलाई एकिकृत रूपमा समेटेर साप्ताहिक टेलिभिजन कार्यक्रम थालिएको छ । नेपाल टेलिभिजनबाट प्रत्येक हप्ताको शनिवार साँझ ६:०५ बजे प्रशारण हुने सो कार्यक्रमको नाम “ENTER” रहेको छ ।

विद्युतीय शासन प्रणाली र शासकीय सुधार सम्बन्धमा जनचेतना फैलाउने र यस सम्बन्धमा गरिएको गतिविधिहरूको जानकारी जन समक्ष पु-याउने कार्यमा यस टेलिभिजन कार्यक्रमबाट थप मद्दत पुग्ने विश्वास लिईएको छ ।

सरकारी निकायहरूमा निर्णय प्रक्रियाको सरलीकरण

नेपालको सार्वजनिक क्षेत्रको निर्णय प्रक्रिया अपेक्षित रूपमा प्रभावकारी हुन सकेको छैन । निर्णय प्रणालीमा रहेको प्रक्रियागत ढिलासुस्ती एवं क्लिष्टताको कारण निर्णय समयमा सम्पन्न हुन नसकी जनता केन्द्रित सेवाहरू सेवाग्राहीको तहसम्म पुग्दा बढी समय लाग्ने र खर्चिलो हुने गरेकोले सर्वसाधारण नागरिकहरूमा सार्वजनिक सेवा प्रवाहका सम्बन्धमा व्यापक जनगुनासो रहने गरेको छ । यसै तथ्य प्रति संवेदनशील भई सरकारी निर्णय प्रक्रियामा आवश्यक सुधार गरी समयमा नै निर्णय दिने तथा गुणस्तरीय , कम खर्चिलो र समय सिमाभित्रै सेवा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाई सार्वजनिक निर्णय प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले नेपाल सरकारले “सरकारी निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण निर्देशिका, २०६५” कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

केन्द्रीय निकायले गर्ने नीतिगत विषयको निर्णय र महत्वपूर्ण प्रशासकीय विषयको निर्णय गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि र निर्णयको तह तथा सार्वजनिक निकायले गर्ने सामान्य प्रशासकीय विषयको निर्णय गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि उक्त निर्देशिकामा व्यवस्था गरिएको छ । कुनै पनि पदाधिकारीले आफूलाई तोकिएको विषयमा वा आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रको विषयमा निर्णय नलिई अन्य निकाय वा पदाधिकारीलाई पन्छाउनु नपाउने, नीतिगत तथा महत्वपूर्ण प्रशासकीय विषयको निर्णय बाहेकका अन्य विषयमा निर्णय लिनु पर्दा टिप्पणीको प्रयोग नगरिने, जुनसुकै विषयमा भएको निर्णयको अभिलेख राख्नु पर्ने, निवेदनको वर्गीकरण गर्नु पर्ने, कानूनमा स्पष्ट उल्लेख भएको विषयमा राय वा परामर्श माग्न नपाइने, राय वा परामर्श दिँदा स्पष्ट दिनु पर्ने, दिएको राय वा परामर्शको अभिलेख राख्नु पर्ने, इमेल तथा फ्याक्सबाट प्राप्त तथ्यलाई पनि निर्णयको कानूनी आधार मानी निर्णय लिनु पर्ने, राय वा परामर्शको लागि लेख्दा वा प्राप्त हुँदा वा निर्णयको जानकारी दिँदा छिटो र सस्तो माध्यमको प्रयोग गर्नु पर्ने, कुनै सेवाग्राहीको निवेदन उपर निर्णय दिने अधिकार प्राप्त पदाधिकारीले सेवाग्राही समक्ष विनम्रतापूर्वक पेश हुनु पर्ने साथै सेवाग्राहीको निवेदन उपर भए गरेको कारवाहीको विवरण सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी खोजी गर्न सक्ने व्यवस्था लागू गर्नु पर्ने प्रावधानहरू समेटिएको छ ।

सरकारी निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण निर्देशिका जारी भईसकेको अवस्थामा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्देशिकामा व्यवस्था भए बमोजिम मन्त्रालयको कार्यजिम्मेवारीसँग सम्बन्धित विषयहरूको वर्गीकरण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । नयाँ ऐन, नियम, विनियम, निर्देशिका आदि तयार गर्ने , स्वीकृत गर्ने विषय, निजामती कानूनका सम्बन्धमा राय माग भई आएका विषय, निजामती कानूनको व्याख्या सम्बन्धी विषय, निजामती सेवा ऐन, नियम वा तत्सम्बन्धी कानून संशोधन वा नयाँ तर्जुमा गर्ने प्रयोजनको लागि लोक सेवा आयोगको परामर्श माग गर्ने विषय, कर्मचारी हित र कल्याण सम्बन्धी नीतिगत विषय लगायतका सात वटा विषयलाई नीतिगत निर्णयका रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ । त्यसैगरी नेपाल सरकार (मन्त्रपरिषद) मा प्रस्ताव पेश गरिने विषय, निजामती कर्मचारीको बहुवा सम्बन्धी विषय, निजामती सेवाका पदमा स्थायी वा अस्थायी दरवन्दी

सिर्जना, संशोधन वा खारेज गर्ने विषय, निजामती सेवामा सेवा समूहको गठन, परिवर्तन र खारेज गर्ने लगायतका पन्ध्र वटा विषयहरूलाई महत्वपूर्ण प्रशासकीय निर्णयका रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ। अन्ततः नीतिगत र महत्वपूर्ण प्रशासकीय विषय भित्र नपर्ने अन्य सबै विषयलाई सामान्य प्रशासकीय निर्णयका विषयका रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ। यो वर्गीकरण पश्चात उक्त निर्देशिकालाई सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले कार्यान्वयनमा ल्याईसकेकोले यसको कार्यान्वयन स्थिति अनुगमन गर्न मन्त्रालयका सबै शाखाबाट द्वैमासिक रूपमा प्रतिवेदन लिने व्यवस्था मिलाईएको छ।

सूचनाको हक सम्बन्धी कानूनको कार्यान्वयन

राज्यका कामकारवाहीहरू लोकतान्त्रिक पद्धति अनुरूप खुला र पारदर्शी बनाई नागरिक प्रति जवाफदेही र जिम्मेवार बनाउन, सार्वजनिक निकायमा रहेको सार्वजनिक महत्वको सूचनामा आम नागरिकको पहुँचलाई सरल र सहज बनाउन, राज्य र नागरिकको हितमा प्रतिकूल असर पार्ने सम्बेदनशील सूचनाको संरक्षण गर्न र नागरिकको सुसूचित हुने हकलाई संरक्षण र प्रचलन गराउने उद्देश्य सहित प्रारम्भ भएको सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ कार्यान्वयनमा आएको छ। यसै क्रममा ऐनको दफा २७ बमोजिम सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा रहेका मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र सँग सम्बन्धित देहायका विषयहरूसँग सम्बन्धित सूचनाहरू देहायको अवधिसम्म गोप्य रहने गरी वर्गीकरण गर्ने निर्णय गरिएको छ।

- (क) निजामती कर्मचारी उपर विभागीय कारवाहीको क्रममा अपनाइएको छानविनको विषय अन्तिम निर्णय नहुन्जेलसम्म।
- (ख) अनुसन्धानको प्रयोजनको लागि प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट माग भएको अवस्थामा बाहेक कर्मचारीले पेश गरेको सम्पत्ती विवरण कानूनले सार्वजनिक गर्ने व्यवस्था नगरेसम्म।
- (ग) निजामती कर्मचारीले पदीय जिम्मेवारी पूरा गर्दा निजामती कर्मचारी भएकै कारणबाट निज वा निजको परिवारका सदस्यको जीउ, ज्यान, सम्पत्ती, स्वास्थ्य वा सुरक्षामा आघात पुग्ने भनी निजले लिखित रूपमा माग गरेको विषय तीस वर्षसम्म।
- (घ) प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारी वा निकायबाट माग भएकोमा बाहेक निजामती कर्मचारीको वैयक्तिक विवरण त्यस्तो कर्मचारी अवकाश भएको मितिले तीस वर्षसम्म।

अन्य गतिविधिहरू

- भारतको संघीय प्रशासन सम्बन्धी अवलोकन भ्रमणका लागि भारतीय पक्षको अनुरोधमा शासकीय सुधार, संघीय संरचना र प्रशासन सुधार सम्बन्धी विषयमा प्रशासन पुनःसंरचना आयोगका पदाधिकारीहरू एवम सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सचिव श्री वालानन्द पौडेल तथा प्रशासन पुनःसंरचना आयोगका का.मु. सचिव श्री युवराज भुसाल समेत प्रशासन पुनः संरचनासँग सम्बद्ध नेपाल सरकारका पदाधिकारीहरूको १४ सदस्यीय टोली यही सन् २००९ को मार्च २ देखि १३ (तद्अनुसार २०६५ फागुन १९ देखि ३०) सम्म भारतको अध्ययन भ्रमण सम्पन्न गरी स्वदेश फर्किएकोछ । उक्त कार्यक्रममा टोलीलाई आउँदा जाँदा लाग्ने भ्रमण खर्च लगायत स्थानीय आतिथ्य खर्च Indian Institute of Public Administration ले नै व्यहोरेको थियो । अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा प्रशासन क्षेत्रमा भएका उपलब्धीहरू बारे जानकारी लिन यस्ता अध्ययन भ्रमणहरू ज्यादै उपयोगी रहने कुरा विगतको अनुभव समेतबाट पुष्टि हुँदै आएको छ ।
- भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय अन्तर्गतका नापी विभागको मातहतमा रहेका ९ वटा नापी गोश्वारा कार्यालयहरू खारेज गरी त्यहाँ रहेका विभिन्न श्रेणी र पदका कर्मचारीहरूलाई नापी कार्यालयमा समायोजन गरिएको छ । यसले गर्दा सम्बन्धित कर्मचारीहरू प्रर्याप्त रुपमा व्यवस्था हुने भएकोले जनताले प्राप्त गर्ने सेवा तथा सुविधा सरल र सहज किसिमले उपलब्ध हुने अपेक्षा गरिएकोछ ।
- श्रम तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय, यातायात व्यवस्था विभाग अन्तर्गत वाग्मती अञ्चल यातायात व्यवस्था कार्यालयलाई यातायात व्यवस्था कार्यालय (मोटरसाइकल शाखा), यातायात व्यवस्था कार्यालय (ठूला तथा मझौला सवारी शाखा), र यातायात व्यवस्था कार्यालय (सवारी चालक अनुमतिपत्र शाखा) मा टुक्राई दरबन्दी समेत थप गरिएको छ । यस कार्यले हाल यातायात व्यवस्थापनमा देखा परेको ढिलासुस्ती तथा भन्कटिलो कार्य प्रक्रियामा थप शाखा तथा थप कर्मचारीहरूको व्यवस्थाले गर्दा सेवाग्राहीले प्राप्त गर्ने सेवा सुविधामा उल्लेख्य रुपमा सहजता र सरलता थप्न सक्ने अपेक्षा गरिएकोछ ।

